

Ладнюк Вікторія Ростиславівна,
здобувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПЕРЕШКОДЖАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ ЧИ ДЕПУТАТА МІСЦЕВОЇ РАДИ

Вибір відповідного методологічного інструментарію є важливим аспектом з'ясування науково-теоретичних засад будь-якого дослідження. При виборі правильного напрямку (стратегії) дослідження (підбираючи зазначений інструментарій), треба передусім урахувувати специфіку об'єкта дослідження. Методологія наукового пізнання – явище інтегральне: вона об'єднує систему компонентів, що її утворюють (світоглядні, загальні і спеціальні теорії й концепції, філософські закони й категорії, правила логіки, загальнонаукові і приватно-наукові методи й методики дійсності) [2, с. 291]. Методологія – це «зворотна логіка», завдяки якій удосконалюється пізнавальна логіка й організація дослідницького процесу, відпрацьовується її інструментарій [1, с. 7]. З етимологічної позиції термін «методологія» походить від грецьких слів «methodos» (шлях до будь-чого) [3, с. 278] і «logos» (слово, думка, розум, закон) [3, с. 245] та означає сукупність пізнавальних засобів, методів, прийомів, що використовуються в будь-якій науці [3, с. 278].

Дослідження праць провідних вітчизняних та зарубіжних криміналістів дозволило розробити методологічні засади, виходити із специфіки самого предмета дослідження. Оскільки таким предметом нами обрано кримінально-правову характеристику перешкодження діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради, то відповідно ми в дослідженні використовували такі основні методи: діалектичний, структурно-функціональний, історико-правовий, порівняльно-правовий, догматичний, статистичний, соціологічний, моделювання.

Діалектичний метод використано для забезпечення дослідження кримінально-правових положень про відповідальність за перешкодження діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради в їх взаємозв'язку, а також для формулювання висновків і пропозицій за темою дослідження. Саме за його допомогою здійснено вивчення та переосмислення теоретичної бази тлумачення керівних ідей та принципів у праворозумінні – це найвищий рівень методології

науки, що визначає загальну систему принципів пізнання, особливостей явищ, процесів і сфер діяльності.

Структурно-функціональний метод – надав можливість комплексно дослідити кримінально-правову норму, що передбачає відповідальність за перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради, і сформулювати на цій підставі науково-обґрунтовані пропозиції відповідно до потреб практики.

Застосування історико-правового методу сприяло висвітленню етапів історичного розвитку кримінально-правової заборони перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради, а також виокремленню періодів розвитку українського кримінального законодавства, щодо предмету дослідження, що надає чіткості доктрині кримінального права.

Порівняльно-правовий метод застосовано для виявлення спільного й відмінного, загального та унікального в кримінальному законодавстві України й іноземних держав щодо відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради.

На підставі логіко-семантичного методу здійснено поглиблене вивчення категоріально-понятійного апарату, зокрема розглянуто різні підходи до визначення змісту понять «перешкоджання діяльності», «народний депутат України», «депутат місцевої ради».

Догматичний метод надав можливість виявити та вивчити можливості вдосконалення кримінально-правової норми, що передбачає відповідальність за перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради. Шляхом узагальнення вже відомих поглядів науковців і практиків сформульовано новітні пропозиції стосовно визначення змісту кримінально-правової заборони перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради.

Статистичний метод використано під час дослідження даних слідчої та судової практики про злочини, пов'язані з перешкоджанням діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради, а також під час їх опрацювання. Використання офіційних статистичних даних дає змогу виявити тенденції розвитку злочинності, посилаючись на різноманітні показники (кількість учинених злочинів зазначеної категорії за певні роки, особи злочинців, жертв, розмір і вид завданої шкоди тощо). Під час аналізу статистичних даних, зазвичай, виявляють спільні й відмінні риси в злочинних діяннях. У процесі дослідження використано статистичні дані щодо зареєстрованих злочинів та кримінальних проваджень (справ) та затриманих осіб,

кількість розкритих злочинів, а також статистику кримінального судочинства, що охоплює облік судимостей осіб, а також діяльність судових та правоохоронних органів.

Соціологічний метод використано під час проведення анкетування з питань кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради. За допомогою зазначеного методу здійснено поглиблений аналіз об'єкта та предмета дослідження, починаючи від зародження його витоків і закінчуючи соціально-правовими пізнавальними знаннями про нього. Досліджено трансформаційні зміни через перетворення емпіричного матеріалу в теоретичний з науково обґрунтованими догмами кримінально-правової доктрини.

Він дає змогу проаналізувати кримінальну відповідальність за перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради як особливого динамічного соціально-правового феномену з позицій генезису й становлення такого суспільно небезпечного діяння, як злочин. У межах соціологічного методу здійснено власні дослідження, а саме: анкетування, вивчення матеріалів судової та слідчої практики, завдяки чому вдалося визначити якість чинного кримінального законодавства, причини та чинники неефективності його дії, а також розробити рекомендації з удосконалення КК України.

Завдяки методу моделювання сформульовано пропозиції з удосконалення законодавства України, яке встановлює кримінальну відповідальність за перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради, як у теоретичному, так і практичному аспектах. Це метод теоретичного та практичного опосередкованого пізнання явищ, які не підлягають безпосередньому вивченню. Він зарекомендував себе в юридичній практиці як ефективний засіб виявлення суттєвих ознак явищ і процесів за допомогою моделей, тому був використаний нами для розроблення проекту змін і доповнень до ст. 351 КК України.

На основі вище викладеного можна зробити наступні висновки, що систему методів дослідження перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради складає сукупність методів, яка дає можливість вирішити поставлені завдання, зокрема: *історичний* – для висвітлення історичного розвитку кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради та виявлення закономірностей розвитку вітчизняного кримінального законодавства під впливом законодавства іноземних держав; *компаративістський* (*порівняльно-*

правовий) – для здійснення аналізу зарубіжного кримінального законодавства щодо відповідальності за перешкодження діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради, урахувавши тип правової сім'ї, а також для виявлення схожого, відмінного, загального та унікального у кримінальному законодавстві України й низки іноземних держав щодо відповідальності за перешкодження діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради; *статистичний* – під час дослідження даних слідчої та судової практики про злочини, пов'язані з перешкодженням діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради, а також під час їх опрацювання; *догматичний (логіко-юридичний)* – з метою виявлення недоліків та вивчення можливостей удосконалення кримінально-правової норми, що передбачає відповідальність за перешкодження діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради; *соціологічний* – під час проведення анкетування з питань кримінальної відповідальності за перешкодження діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради; *структурно-функціональний* – при вивченні кримінальної відповідальності за перешкодження діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради як єдиного цілісного явища, що складається з окремих складових елементів; *діалектичний* – для забезпечення розгляду взаємозв'язку єдностей та протилежностей при дослідженні кримінально-правових понять і категорій щодо відповідальності за перешкодження діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради, а також для формування висновків і пропозицій за темою дослідження; *моделювання* – для формулювання варіантів змін, що запропоновані до чинного законодавства України стосовно кримінальної відповідальності за перешкодження діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради, які в подальшому вплинуть на удосконалення правозастосовної практики.

Вище викладені та інші методи наукового дослідження використано у взаємозв'язку, що в свою чергу сприяло здійсненню всебічного аналізу, обґрунтуванню теоретичних висновків і практичних рекомендацій щодо кримінальної відповідальності за перешкодження діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради.

Список використаних джерел

1. Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). Москва : Аванта+, 2000. 560 с.
2. Панов М. І., Гуторова Н. О. Методологічні засади дослідження проблем Особливої частини кримінального права.

Проблеми законності: академ. зб. наук. пр. Харків : Право, 2009. Вип. 100. С. 291–304.

3. Философский словарь : под ред. И. Т. Фролова. Москва : Политиздат, 1987. 590 с.

Грига Марія Андріївна,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА НЕЗАКОННИХ ДІЙ З ДОКУМЕНТАМИ НА ПЕРЕКАЗ, ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ ТА ІНШИМИ ЗАСОБАМИ ДОСТУПУ ДО БАНКІВСЬКИХ РАХУНКІВ, ЕЛЕКТРОННИМИ ГРОШИМА, ОБЛАДНАННЯМ ДЛЯ ЇХ ВИГОТОВЛЕННЯ

Під суб'єктивною стороною злочину розуміється його внутрішня сторона, тобто психічна діяльність особи, що відбиває ставлення її свідомості й волі до вчиненого суспільно небезпечного діяння та його наслідків [2, с. 129]. Виходячи з того, що злочин, передбачений ст. 200 КК України, має формальний склад, визначення його суспільно небезпечних наслідків, бажання їх настання або свідоме їх допущення є не обов'язковими (факультативними) ознаками складу цього злочину. Але при цьому вольовий момент умислу (бажання чи свідоме допущення) поширюється на саме діяння.

Предметом усвідомлення як елемента умислу при вчиненні злочину, передбаченого ст. 200 КК України, є: 1) предмет злочину – платіжні засоби, через усвідомлення якого особа, яка вчиняє суспільно небезпечне, діяння усвідомлює об'єкт злочину (тобто хоча б у загальних рисах розуміє факт посягання на суспільні відносини, охоронювані кримінальним законом). Це, на нашу думку, відбувається через усвідомлення ознак предмета злочину, які в криміналістичній літературі, як вже вказувалось, розглядають як універсальні (загальні), притаманні кожному предмету злочину¹, як-то: *соціальна, фізична, юридична (нормативна)* [4, с. 67–73; 3, с. 8, 9] ознаки, а також як спеціальні ознаки – *інформативність, імперативність і функціональне (спеціальне)* призначення цих предметів; 2) фактична сторона злочину, що вчинюється у зв'язку з незаконними діями з документами на переказ, платіжними

¹ Йдеться про випадки, коли предмет є обов'язковою ознакою предмета злочину.